

Rola rodziny w wychowaniu religijnym dziecka

Mgr Marta Pietrycha - Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

Ur. 07 października 1992 roku w Rzeszowie. Absolwentka Liceum Ogólnokształcącego im. Bolesława Chrobrego w Leżajsku. w 2011 – 2014 licencjat z pedagogiki (specjalność: pedagogika wczesnoszkolna i opiekuńcza) na Wydziale Zamiejscowym Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, w latach 2012 – 2015 licencjat z ekonomii (specjalność finanse i bankowość) na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli, w latach 2014 – 2016 magister z pedagogiki (specjalność: edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne oraz edukacja integracyjna i oligofrenopedagogika) na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli. Obecnie doktorantka I roku pedagogiki, studentka V roku ekonomii, członek i sekretarz Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Studentów „Nowoczesne Kształcenie” KUL w Stalowej Woli. Zainteresowania: pedagogika wczesnoszkolna, finanse i bankowość.

Wstęp

W literaturze przedmiotu rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowawczym swoich dzieci. To ona odpowiada za jego rozwój i wychowanie. Mówiąc o wychowaniu mamy na uwadze nie tylko wychowanie fizyczne, estetyczne, moralno-etyczne ale również wychowanie religijne.

Obecnie wychowanie to przeżywa kryzys. Próbuje oderwać się go „od Boga i od religijnego wymiaru ludzkiego życia”¹. Najczęstszym powodem takiej postawy jest twierdzenie – „gdy dziecko dorodnie, to wtedy no samo zdecyduje o tym, czy wybierze religijną czy też ateistyczną postawę wobec siebie, innych ludzi i świata”². Prawdą jest, że w dorosłym życiu przejmie odpowiedzialność za swoje postępowanie, ale prawdą jest również to, że to rodzice są odpowiedzialni za przygotowanie ich do samodzielnego życia w przyszłości.

1. Wychowanie religijne

Przez pojęcie wychowania religijnego rozumiemy „system wychowania oparty na podporządkowaniu działalności edukacyjnej założeniom jakiegoś wyznania”³. Dlatego też możemy mówić o wielu systemach w zależności od preferowanego w rodzinie wyznania.

Zdaniem W. Okonia wychowanie religijne stanowi „podstawowy składnik wychowania”⁴. Do jego natury nie należy zniewolenie człowieka, lecz służba w jego wszechstronnym rozwoju. Stąd też jakiegokolwiek pomijanie wychowania religijnego jest istotnym brakiem i naruszeniem praw człowieka. Nie można go zatem traktować jako dodatek do wychowania.

Wychowanie religijne podobnie jak inne rodzaje wychowania jest procesem dokonującym się na wszystkich płaszczyznach życia człowieka. Domaga się ono uwzględnienia „specyficznej struktury ludzkiej religijności, okresu rozwoju religijnego i działania różnorodnych czynników ułatwiających lub utrudniających rozwój religijny”⁵. Domaga się również „świadomego

¹ M. Dziewiecki, *Wychowanie religijne: dodatek czy fundament?* http://www.opoka.org.pl/biblioteka/1/ID/md_religijnedodatek.html (03 listopad 2016).

² Tamże.

³ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007, s. 470.

⁴ T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. VII, Warszawa 2003, s. 449.

⁵ Tamże, s. 450.

i odpowiedzialnego zaangażowania samego wychowanego i wychowujących w odkrywanie doświadczenia samego siebie, prawdy, dobra i piękna⁶. Obecnie wychowanie religijne nie sprowadza się wyłącznie do chrześcijaństwa. Może ona przybierać różne formy i spełniać różne role.

2. Fazy wychowania religijnego

Zdaniem J. Wilka wyróżnia się trzy zasadnicze fazy wychowania religijnego. Są nimi:

1. Faza obudzenia.
2. Faza rozwinięcia.
3. Faza dopełnienia.

Faza pierwsza to faza obudzenia. Nawiązuje ona do relacji osobowej zachodzącej pomiędzy rodzicami a ich dzieckiem. Relacja ta jest pewną zdolnością bez której faza ta nie miała by miejsca. Mowa jest tu o wzajemnej trosce i miłości. Dzięki zdobytym pierwszym doświadczeniom dziecko może rozwijać się w wierze. Powstaje wówczas idea Boga współzależna z obrazem ich rodziców. Na tym etapie rozwojowym „Bóg zostaje w pewien sposób objawiony przez rodziców i w rodzicach⁷. Za najbardziej skuteczną drogę do wiary i poznania Boga uznaje się miłość jako „szczególny i istotny element więzi między rodzicami a dzieckiem⁸. Biorąc pod uwagę istotne znaczenie rodziny w wychowaniu religijnym małego dziecka coraz częściej podkreśla się fakt, iż „wychowanie religijne rozpoczyna się z pierwszym dniem życia dziecka i ma ono charakter pośredni⁹. A zatem mieści się w „środku czynności spełnianych przez rodziców przy dziecku, tych zwłaszcza, które wyraźnie naznaczone są przez nich znamieniem miłości rodzicielskiej¹⁰”.

Z kolei w fazie rozwinięcia wychowanie polegać będzie na uwrażliwieniu wychowanek na sens otaczającego go świata. Głównym celem jest więc przekazanie dziecku idei Boga, tak by mógł on go rozpoznać i odczytać jego obecność. Ogromne znaczenie w tej fazie ma życie religijne rodziców dziecka. Ujawniać się może ono poprzez modlitwę, praktyki religijne, jak również decyzje i sens nadawany pewnym zdarzeniom. W tym okresie religijna formacja wychowanek polegać będzie na jego aktywnym uczestnictwie w życiu dorosłych. Dzięki takim zabiegom dziecko zdobywa pierwsze pojęcie o tajemniczej i niewidzialnej istocie – Bożej rzeczywistości. Dlatego też w tym okresie mówi się o szczególnej roli ojca i matki. Naukowcy opisując tę fazę zwracają szczególną uwagę na rozwój mowy dziecka i jego naturalną ciekawość, do której koniecznie należy dostosować pierwsze opowiadania o Bogu. W rodzinie katolickiej zaleca się by sposób mówienia o Bogu był wolny od „infantyliizmu i przewagi przyrodniczego sposobu mówienia o Nim¹¹. Według J. Wilka rodzice powinni stosować zasadę negatywnej teologii. Zgodnie z nią należy unikać rozmów o Bogu typu – kim jest, a stosować pytania typu – kim on nie jest. Zdaniem autora rodzice powinni również podawać informacje stopniowo, w sposób prosty i jak najbardziej prawdziwy by później „niczego nie trzeba było odwoływać, lecz budować dalej¹². Rodzice powinni stale weryfikować swoje postawy religijne, swoją wiedzę, umiejętności i autentyczność praktyk religijnych. Bowiem zdaniem I. Wilka ma to doprowadzić – od wewnątrz do zapalenia świecy już płonącej. I aby katecheza była w pełni skuteczna i zgodna z jego możliwościami wymaga się od nich pełnego poznania potrzeb dziecka, zwłaszcza potrzeb psychicznych.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 454.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 455.

¹² Tamże.

Trzecia faza wychowania religijnego to faza dopełnienia. Mowa jest tu o dopełnieniu wychowania wychowaniem chrześcijańskim. Jego celem jest „doprowadzenie do poznania Boga – Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa”¹³. I tak wierzyć w znaczeniu chrześcijańskim oznacza nie tylko być, „przekonanym o istnieniu Istoty Wyższej, lecz wierzyć w Jezusa Chrystusa, który jest obrazem Boga niewidzialnego”¹⁴. Patrząc na warunki wychowania religijnego występujące w rodzinie dziecka należy także zwrócić uwagę na inne obszary bądź zdarzenia, które są w jego bezpośrednim związku. Mowa jest tu o: atmosferze domowej, wewnątrz mieszkania, sposobie praktykowania, świętowania niedziel i uroczystości oraz aktywnym udziale w życiu kościoła. Duże znaczenie przypisuje się więc rodzinie, która jest fundamentem procesu wychowania, odpowiada za jej jakość. Dlatego też do elementów religijnej dydaktyki włącza się: wspólne posiłki, rozmowy, zabawy, kontakt dziecka z członkami rodziny. Mówi się o słowie rodzinnym, chwilach ciszy, modlitwie, hierarchii wartości¹⁵.

3. Zadania rodziny

Rodzina to miejsce formowania się u dziecka pierwszych przekonań i światopoglądu. Odbywa się w niej „wychowanie potomstwa, wprowadzanie w kulturę i wdrażanie do odpowiednich form zachowania się”¹⁶. W rodzinie doświadcza się wsparcia, poczucia pokoju i pewności. Dziecko uczy się w niej miłości, przeżywania swej męskości i kobiecości. Rodzice stanowią dla nich pewną drogę prowadzącą ich do Boga. W niej określa się ich cele i podstawowe wartości. To rodzina formułuje konkretne potrzeby, mówi jak je zaspokoić. Dzięki niej tworzymy własny system norm, uczymy się określonych ról i pozycji¹⁷.

Mówiąc o zadaniach rodziny mamy również na uwadze atmosferę i klimat jego środowiska. To rodzice zaspakajają podstawowe potrzeby dziecka, zwłaszcza te psychiczne i społeczne. Rodzina rozwija „wrodzone właściwości i przygotowanie do zrealizowania swego życiowego powołania, jak też podjęcia służby na rzecz wspólnego dobra”¹⁸. W niej dziecko uczy się zaufania, nabywa pozytywne nastawienie do życia i „odniesień prospołecznych”¹⁹ odkrywając przy tym aspekt religijny. Dzięki niej dziecko uczy się tajemnicy Boga, zdobywa swoje doświadczenia. Wielu badaczy religijności twierdzi, że „wychowanie religijne jest wpisane w wychowanie ogólne, dokonujące się spontanicznie w każdej rodzinie”²⁰. Wychowanie to polega więc na kształtowaniu uczuć oraz rozwijaniu swego wycucia składającego się na formowanie sumienia. Polega również na uczestnictwie dziecka w życiu rodziców, a zadaniem rodziny jest stwarzanie warunków wzajemnego przebywania. Stąd też tak często postuluje się by wychowanie religijne wzmagало u dzieci czy dorosłych naturalną tendencją do „podziwiania, zachwytu i zdumiewania się, przekształcając ją w zdolność do medytacji”²¹.

4. Odpowiedzialność

Zdaniem wielu autorów odpowiedzialność za religijne wychowanie dzieci spoczywa na głowie rodziny – ojcu. Jego osobie przypisuje się zatem wiele zadań. To on musi wiedzieć czy jego syn bądź córka ucześnie na religię, jeśli tak to w jakim stopniu z niej korzysta. Ojciec ucześnie czając na wywiadówki swoich dzieci pokazuje im, że interesuje się ich edukacją, ich obecnością

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s. 454.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

na lekcjach religii. Dzięki temu dzieci nie będą mieć jakichkolwiek pokus by z niej zrezygnować.

Z kolei w domu powinien poświęcić im trochę uwagi na wyjaśnienie wątpliwości i trudności wynikających z religii. Kiedy dziecko czegoś nie rozumie zazwyczaj pyta mamy, która w krzątaniu odsyła dziecko do ojca mówiąc: „Idź do ojca! Siedzi przy telewizorze i nic nie robi, niech ci wytłumaczy”²². Kółeczko się zamyka kiedy to ojciec nie przestając czytać gazety odsyła dziecko do matki. Dziecko wówczas zostaje ze swoimi trudnościami, męczy się. Wie również, że jeśli zapytałby ojca o sport to miałby czas na rozmowę. Tylko wiec w sprawach religii nie ma nic do powiedzenia. Dziecko uważa, że ojciec nic nie wiem o religii i snuje wnioski, że religia jest potrzebna tylko dzieciom, wiec „nie ma się czym przejmować, bo niedługo zostanie dorosłym i nie będzie mu religia potrzebna”²³. Dlatego też ojciec powinien doksztacić się, pogłębić swoje wiadomości religijne by być o jedną lekcję mądrzejszy od swego dziecka. By wytłumaczyć mu i rozjaśnić wątpliwości dotyczące religii i wiary.

Zazwyczaj rodzice uważają, że ich dziecko jest głupiotkie, że nic nie myśli i nie rozumie. W domu zachowują się tak, jakby ich nie było. Tymczasem dziecko jest „czułą kłiszą, która rejestruje wszystkie słowa i odzywki, a przede wszystkim jest bardzo czułym radarem, który wychwytuje wszystko to, co się w jego zasięgu dzieje”²⁴. Dziecko to również komputer, który „przechowuje w pamięci to co widziało i słyszało, i w odpowiednim czasie, gdy się uruchomi po latach jakiś przycisk – wszystko sobie dokładnie odtworzy”²⁵. Pewnych wrażeń nie jesteśmy w stanie zamazać, zwłaszcza tych wyniesionych z dzieciństwa. To co zakoduje dziecko w pierwszych latach swego życia rzutuje na jego późniejsze życie.

5. Wspólna modlitwa

Na wstępie należy wyjaśnić czym jest modlitwa. I tak zdaniem J. Hadryś modlitwa jest spotkaniem dwóch osób – Boga i człowieka, które się kochają i wzajemnie poszukują. Jest również zjednoczeniem z Bogiem, przyjaźnią, prośbą kierowaną do Niego. Modlitwa jest „tym dla duszy, czym jedzenie dla ciała. Dla chrześcijanina jest życiem”²⁶.

W wychowaniu religijnym dziecka zwraca się szczególną uwagę na wspólną modlitwę. Według B. Kanta to wspólna modlitwa scala i jednoczy rodzinę. W obecnym natłoku pracy trudno jest znaleźć choć chwilę czas by zebrać się do niej. Niemniej jednak warto znaleźć ten moment by uklęknąć i wspólnie się pomodlić. Zdaniem autora jeśli rodzinie trudno jest zmobilizować się do porannej modlitwy, powinna wybrać modlitwę wieczorną. Ważne by przez chwile zatrzymać się i pobyć z dzieckiem. Bowiem korzyści z tego są ogromne. Taka rodzina nie przeżywa kryzysów, członkowie częściej wybaczą, wzajemnie się przeproszą. W rodzinie tej nie ma walki pokoleń. Rodzice cieszą się szacunkiem, a dzieci rosną i rozwijają się prawidłowo. Jak słusznie stwierdza B. Kant „taka rodzina jest autentycznym Kościołem Domowym”²⁷.

Co więcej, zdaniem B. Nadolny dziecka nie trzeba uczyć modlitwy. Wystarczy jedynie się z nim pomodlić. Św. Urszula Ledóchowska mówiła: „Święci rodzą się na kolanach matek”²⁸. Jeśli dziecko będzie widziało modlących się rodziców to zachęczone tym widokiem również będzie się modliło. Od najmłodszych lat powinniśmy nauczyć dziecko rozpoczynać i kończyć dzień znakiem krzyża na wyraz wdzięczności i pozdrowienia.

Mówiąc o modlitwie mamy również na uwadze Msze Świętą. Jest ona dopełnieniem modlitwy rodzinnej. Dlatego też nie należy utrudniać dzieciom kontaktu z Bogiem ale nie należy im

²² B. Kant, *Rodzina - Boży atom: rozważania o rodzinie*, Warszawa 1995, s. 47.

²³ Tamże, s. 48.

²⁴ Tamże, s. 55.

²⁵ Tamże.

²⁶ J. Hadryś, *Elementarz modlitwy*, Poznań 2000, s. 5.

²⁷ B. Kant, jw. s. 41 – 42.

²⁸ B. Nadolna, *Wychowanie religijne małego dziecka*, Poznań 2011, s. 106.

na wszystko pozwalać. Pan Jezus nie powiedział „niech dzieci robią, co chcą, niech wchodzą na ławki, biegają po kościele, bawią się, piją, jedzą ciasteczka, ciągną Kapłana za ornat...”²⁹. W czasie Mszy Świętej należy je wyciszyć, zainteresować, dyskretnie wytłumaczyć. Nie należy się zrażać i zaprzestać uczestniczenia we mszy z dzieckiem. Wychowanie do wiary i jej właściwe przeżywanie jest procesem dlatego też nie powinniśmy oczekiwać szybkich efektów.

6. W poszukiwaniu przykładu

W wychowaniu religijnym dziecka ogromne znaczenie przypisuje się rodzicom. To oni są żywym przykładem, którego nie zastąpi żadne słowo. A ich postawa i zachowanie wpływa na wiarę młodego człowieka.

Rodzice swoim zachowaniem pokazują dziecku jak się modlić, jak żyć w wierze. Dlatego też nie powinni ich gonić do modlitwy lecz wspólnie z nimi zasiadać. Nie wyganiać na niedzielną Mszę świętą ale wspólnie z nimi uczestniczyć. Nie zmuszać do sakramentów świętych a razem z nimi przystępować. Dzięki takim zabiegom rodzice unikną problemów z dziećmi teraz gdy są małe i później gdy dorosną. A dzieci zawsze będą ich szanować, będą widzieć w nich wychowawców, doradców i przyjaciół³⁰.

W prawdziwym układzie rodziny to ojciec powinien potwierdzać wpływ matki. Jeśli tego nie czyni i ich postawy są przeciwstawne wówczas dziecko idzie za ojcem. Łatwo można to zaobserwować analizując wychowanie w rodzinie. Częściej to matki są bardziej religijne i praktykujące niż ojcowe. Póki dziecko jest małe będzie zachowywało się jak matka, która klęczy w domu do modlitwy i chodzi na niedzielne msze. Z kolei gdy dorosną naśladować zachowanie ojca. Dziecko obserwuje swoich rodziców. Patrzy czy ojciec klęczy, czy modli się w kościele. Ich wiara powinna być pokazana dziecku. Bowiem bez „pokazania jakiejś prawdy nie można liczyć na to, że ona sama przeniknie duszę dziecka”³¹.

M. Grzywak – Kaczyńska wiarę porównuje do rozwoju dziecka. Mówi, iż zarówno wiara, jak i rozwój nie są nam dane w formie gotowej, lecz w formie zadania, które należy dopracować i zdobyć. Wiara zatem jest Łaską opierającą się na naturze i prawach rządzących życiem psychicznym człowieka³². Rozwój człowieka zależy głównie od czynników wrodzonych, oddziaływań środowiska i łasnej samorealizacji. Od współdziałania tych czynników decyduje lepsze bądź gorsze przygotowanie do przyjmowania Łaski. Jak słusznie zauważa autorka „głębokie wrodzone upośledzenia i złe wpływy wychowawcze mogą utrudnić korzystanie z niej, dobre zaś wyposażenie genetyczne i prawidłowe wychowanie mogą ujawnić zadatki świętości, czyli zdolności pełnego wykorzystania Łaski”³³. Ważną rolę odgrywa wpływ środowiska, w którym człowieka przebywa w okresie dzieciństwa. Do głównym mechanizmów należy wówczas syntonizacja i naśladowanie. Dziecko nie przynosi na świat wrodzonych sposobów zachowania. Naśladuje ono starszych i to od nich się uczy. Wyuczony zachowania utrwalają się w jego umyśle i stanowią one podstawę charakteru człowieka. Osobowość dziecka zwłaszcza jego aspekt emocjonalny kształtuje się od pierwszych dni jego życia. Sfera emocjonalna kształtuje się stopniowo pod wpływem najbliższego otoczenia, zwłaszcza matki. Zdaniem M. Grzywaka – Kaczyńskiej takie „jako jest dorosłe społeczeństwo, takie jest młode pokolenie”³⁴. Dlatego też brak wiary u dorosłego utrudnia jej nabycie u młodego człowieka.

²⁹ Tamże, s. 57 – 58.

³⁰ B. Kant, jw. s. 67.

³¹ W. Półtawska, *By rodzina była Bogiem silna*, Częstochowa 2003, s. 102.

³² M. Grzywak – Kaczyńska, *Trud rozwoju*, Warszawa 1988, s. 72.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże, s. 73.

7. Dobre rady w wychowaniu religijnym

B. Kant w książce „Rodzina - Boży atom: rozważania o rodzinie” podaje kilka rad jakimi powinni kierować się rodzice w wychowaniu religijnym swoich dzieci.

Pierwsza rada dotyczy używania zdrobnień. Rodzice nie powinni używać słów typu Bozia, tylko Pan Bóg, Pan Jezus, ksiądz, Anioł itp. Jeśli dla dziecka wszystko będzie Bożą to przez długie latanie będzie umiało odróżniać księdza od Anioła i na wszystkich będzie mówiło Bozia. Podobnie wygląda sytuacja w słowie kościół, kaplica, modlitwa. Rodzice powinni unikać takich zdrobnień jak kościółek, kapliczka, paciorek. Od małego powinni używać prawidłowych określeń, nauczyć go myśleć i mówić poprawnie³⁵.

Druga rada dotyczy karania dziecka za lekcję religii. Dziecku należy wytłumaczyć, że powinno uczyć się na nią a nie karać fizycznie. Religia dziecka nie powinna kojarzyć się z karą. Lekcja religii jest jak każda inna lekcja, która uczy, edukuje i wychowuje. Nie należy jej unikać.

Kolejna rada mówi o świętach, które są pomocne w wychowaniu religijnym dziecka. Mowa jest tu zarówno o świętach religijnych, jak i rodzinnych. Należy je obchodzić i odpowiednio przeżyć. Zwłaszcza takie uroczystości jak: Dzień Zaduszny, Roraty, Boże Narodzenie, Triduum Wielkiego Tygodnia, Wielkanoc, Popielec, Gromniczna. Rodzice nie powinny zapominać o świętym Mikołaju, który kojarzy się dziecku z radością, z prezentami. Rodzice powinni mówić o nim nie w kontekście „Mikołaj da”, tylko „święty Mikołaj” jako o postaci historycznej, biskupie Miry. To oni powinni uświadomić dziecku, że dla uczczenia jego dobroci powstał ów zwyczaj wzajemnego obdarowywania się prezentami³⁶.

Mówiąc o świętach należy wspomnieć o dwóch zasadach. Zgodnie z nimi święta te powinniśmy przeżywać po pierwsze religijnie, po drugie w rodzinie. Dzieci najbardziej przeżywają święta Bożego Narodzenia, a zwłaszcza wigilię. Dlatego też oprócz choinki, opłatka i prezentów, nie może zabraknąć kolęd. Wspólne kolędowanie wytwarza nastrój i daje dziecku okazję przeżycia religijnych chwil w gronie tych najbliższych. Dziecko o wiele bardziej przeżywa je kiedy może sam uczestniczyć w jego przygotowaniu. Ważne by był zaangażowany i czuł się w pełni potrzebny. Wystarczy jak zawiesi bombkę na choince, czy w Wielkanoc pomaluje pi-sanki. W wychowaniu religijnym dużą pomocą będzie obchodzenie świąt rodzinnych. Przykładem są chociażby imieniny ojca. Cała rodzina może uczestniczyć we Mszy świętej w intencji solenizanta, może obdarowywać prezentami i składać życzenia. To jest zdaniem B. Kanta „autentyczne wzajemne obdarowywanie się Bogiem”³⁷. Przez takie zabiegi dziecko nauczy się modlić za ojca, matkę, rodzeństwo.

8. Wychowanie chrześcijańskie

Wychowanie chrześcijańskie jest jedną z form wychowania religijnego. To wychowanie, które „opiera się na zasadach chrześcijaństwa i przygotowuje do życia według reguł Ewangelii”³⁸. Jego ideałem jest „braterska miłość między ludźmi”³⁹.

Wychowanie to różni się od pozostałych wymiarem ontologiczno – teologicznym. Wypełnienie tego wymiaru wymaga jednak katechezy, inicjacji liturgicznej – sakramentalnej w życie Kościoła⁴⁰.

Zdaniem B. Nadolny poprzez wychowanie chrześcijańskie rozumiemy „wychowanie do miłości i budowanie życia swojego i dziecka na wartościach, które Chrystus przekazuje w Ewan-

³⁵ B. Kant, jw. s. 64.

³⁶ Tamże, s. 65 – 66.

³⁷ Tamże, s. 66.

³⁸ W. Okoń, jw. s. 467.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ T. Pilch (red.), jw. s. 455.

geli”⁴¹. Ewangelia w tym kontekście staje się „programem wychowawczym dla całej rodziny”⁴². Może ona być wsparciem w samowychowaniu rodziców, jak i w wychowaniu dzieci. Wychowanie chrześcijańskie związane jest nie tyle z przekazywaniem wiedzy co wiary, wynika ono z osobowości i postawy rodziców oraz wychowawców. Wychowanie to ma doprowadzić do dojrzałości duchowej, a więc do posłuszeństwa Duchowi Świętemu, do zaangażowania się w sprawy wiary, do ciągłego nawracania się i odnajdywania Boga we wszystkich sytuacjach⁴³.

O wychowaniu chrześcijańskim możemy nauczyć się od świętych Kościoła. Wzorem dla rodziców powinni być rodzice Pana Jezusa, a więc Najświętsza Maryja Panna i Święty Józef. To od nich „trzeba się uczyć i do nich zwracać z prośbą o pomoc, ich wstawiennictwu powierzać rodzinę”⁴⁴.

Wszyscy rodzice dla swych pociech pragną szczęścia i życiowego sukcesu. Jest to możliwe jeśli tylko w życiu córki i syna wypełni się wola nie nasza ale Boga. Należy o nią pytać i pamiętać, że wychowanie chrześcijańskie gwarantuje sukces⁴⁵.

Wychowanie chrześcijańskie sprawia, że „kształtuje się w dziecku mocny, zdrowy kręgosłup, który pomimo burz, przeciwności czy złego wpływu środowiska utrzyma je na właściwej drodze”⁴⁶.

9. Znaczenie wychowania chrześcijańskiego

Poprzez chrzest święty swego dziecka rodzice zobowiązują się do wychowywania go w wierze. Ponoszą wówczas odpowiedzialność za nie przed Bogiem i Kościołem. A dziecko zostaje włączone do wspólnoty Kościoła, „staje się ono żywym mieszkańcem Trójcy Świętej i złożone w nim zostają ukryte siły, będące zalążkiem cnót teologalnych”⁴⁷. Istotne znaczenie przypisuje się rodzicom chrześcijańskim. Nie powinni oni być wybierani ze względów czysto towarzyskich lecz wychowawczych jako pomocnicy w przekazywaniu ducha wiary i miłości do Boga.

W wychowaniu młodego człowieka bardzo ważne są pierwsze lata życia. Dziecko więcej czuje niż rozumie, jest obserwatorem, szybko chłonie atmosferę domu. Najwięcej uczy się one przez naśladownictwo, przykład co wynika z poszczególnych faz rozwojowych. Matka i ojciec są pierwszymi wychowawcami dzieci. Niektóre cechy dziecko dziedziczy po nich, inne zaś kształtują się w relacjach. Rodzice powinni zdawać sobie sprawę z tego, że w każdej chwili życia oddziałują na nie w sposób pozytywny lub negatywny. Zrozumiałe jest, że świat dziecka różni się od świata dorosłych. Dlatego też ważne jest by rodzice „weszli w świat dziecka i pociągnęli je ku wyżynom”⁴⁸.

Dzisiejsza rodzina ma ogromne znaczenie, jest żywym ogniskiem promieniującym wiarę. Dom rodzinny jest nie tylko miejscem a komunią osób. Możemy zmienić swoje miejsce zamieszkania ale dom pozostanie. Wspomnienia z dzieciństwa dotyczą właśnie relacji i atmosfery. Z tej świadomości zdaniem B. Nadolny powinna wypływać „odpowiedzialność ojca i matki za tworzenie domu przenikniętego Bożym Duchem”⁴⁹.

Wychowanie chrześcijańskie pozwala dziecku poznać czym jest miłość. Żyjąc od najmłodszych lat z Bogiem wie, że nigdy nie będzie samotne, że jego przyjaźń będzie trwać. Dziecko przebywające w rodzinie chrześcijańskiej poznaje swoje wartości, odkrywa swoje perspektywy i cel życiowy. Uczy się życiowej mądrości oraz korzystania z odpowiedniej wolności. Opierając się na najlepszym autorytecie kształtuje swój charakter, wolę i ludzkie cnoty niezbędne

⁴¹ B. Nadolna, jw. s. 13.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Tamże, s. 13 – 14.

⁴⁵ Tamże, s. 14.

⁴⁶ Tamże, s. 20.

⁴⁷ G. Courtois, *Rady dla rodziców*, przeł. M. Dembińska, Olsztyn 1987, s. 56.

⁴⁸ B. Nadolna, jw. s. 23 – 24.

⁴⁹ Tamże, s. 25.

do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie. W rodzinie chrześcijańskiej dziecko poznaje czym jest radość, optymizm i z czego wynika. Już od najwcześniejszych lat uczy się bezinteresowności, wie jak kierować się uczuciami, wie, że ciężka praca nad sobą daje owoce. Dzięki poznaniu mądrości Krzyża i jego nauki dziecko łatwiej znosi cierpienie i niepowodzenia, których nie możemy uniknąć⁵⁰.

Wychowujący po chrześcijańsku rodzice są zdeterminowani do zwrócenia się w swoim postępowaniu ku osobie Jezusa Chrystusa. Historia Jezusa, Jego Ewangelia i dzieło zbawcze są najważniejszymi elementami chrześcijańskiego wychowania. Do tradycji rodzin chrześcijańskich należy więc przekaz Ewangelii jako „historii ciągle żywej”⁵¹. A celem omawianego przekazu jest nie tylko pobożne czy też umoralniające opowiadanie, lecz wzbudzanie wiary w Boga. Stąd też wychowanie to prowadzi do „umiejętności wyrażania wiary w każdej okoliczności”⁵².

Wnioski

Rodzina pełni istotną rolę w wychowaniu religijnym dzieci. To rodzice są znakami Boga i jego pomostem. Wierzący rodzice zapewniają rozwój wiary i powołanie wychowanka. Wychowanie religijne jest „zanurzone w wychowaniu, jakie dokonuje się spontanicznie w każdej rodzinie”⁵³. Im rodzina będzie zdrowsza i w pełni oddana wierze, tym trwalszy będzie fundament wychowania religijnego. Wszystkie zabiegi wychowawcze w rodzinie zmierzają do bezinteresownej miłości oraz ukazania religii stanowiącej nieodłączny element życia społeczeństwa. Wychowanie religijne to nie tylko teoretyczne przekazywanie wiedzy o Bogu lecz czynne zaangażowanie człowieka.

Dziecku nie należy utrudniać kontaktów z Bogiem. Pan Jezus powiedział – „Pozwólcie dzieciom przyjść do Mnie i nie przeszkadzajcie im!”⁵⁴. Dlatego też rodzice powinni znać drogę do Boga, ich wiara powinna być autentyczna, nie mogą oni traktować świat jako tradycji czy folkloru. Dziecko jest zbyt ufne i bezradne, zależne od nich.

Streszczenie:

Rola rodziny w wychowaniu religijnym dziecka

Rodzina jest pierwszym środowiskiem wychowawczym swojego dziecka. To ona odpowiada za jego rozwój i wychowanie. Mówiąc o wychowaniu mamy na uwadze nie tylko wychowanie fizyczne, estetyczne, moralno-etyczne ale również wychowanie religijne. Wychowanie to rozpoczyna się z pierwszym dniem życia dziecka i ma ono charakter pośredni. A więc mieści się w środku czynności spełnianych przez rodziców. Zatem czym jest wychowanie religijne? Jakie wyróżniamy jego fazy? Jakie zadania przypisuje się rodzicom? Niniejszy artykuł porusza kwestie wychowania religijnego. Definiuje jego pojęcie. Omawia fazy wychowania religijnego. Mówi o zadaniach rodziny, o ich odpowiedzialności. Opisuje dobre rady jakimi powinni kierować się rodzice w wychowaniu swoich dzieci. Artykuł kończy krótka charakterystyka wychowania chrześcijańskiego.

Słowa kluczowe: rodzina, wychowanie religijne, modlitwa, msza święta

Summary:

The Role of Family in the Religious Upbringing of a Child

You can say that family is an environment in which a child first begins to truly develop, for

⁵⁰ Tamże, s. 21.

⁵¹ T. Pilch (red.), jw. s. 456.

⁵² Tamże.

⁵³ Tamże, s. 457.

⁵⁴ B. Nadolna, jw. s. 47.

it is responsible for the child's upbringing. When we speak of upbringing, we should think not only of the physical, aesthetic and moral and ethical kinds, but also of the religious kind as well. This particular kind of upbringing begins as soon as the child is born, and has an indirect nature - it lay at the center of actions taken by it's parents. By extension, what is religious upbringing and what stages of it can we distinguish? What tasks are attributed to the parents? The following article touches upon certain aspects and the true definition of religious upbringing. It speaks of family responsibilities and presents it's stages and bits of advice parents should follow to properly raise their children. The article is concluded with a short description of Catholic upbringing.

Keywords: family, religious upbringing, prayer, Mass

Bibliografia:

Courtois G., *Rady dla rodziców*, przeł. M. Dembińska, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1987.

Dziewiecki M., *Wychowanie religijne: dodatek czy fundament?* http://www.opoka.org.pl/biblioteka/1/ID/md_religijnedodatek.html (03 listopad 2016).

Grzywak - Kaczyńska M., *Trud rozwoju*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1988.

Hadryś J., *Elementarz modlitwy*, Wyd. Biblioteka Przewodnika Katolickiego, Poznań 2000.

Kant B., *Rodzina - Boży atom: rozważania o rodzinie*, Wyd. Salezjańskie, Warszawa 1995.

Nadolna B., *Wychowanie religijne małego dziecka*, Wyd. Święty Wojciech, Poznań 2011.

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2007.

Pilch T.(red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. VII, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.

Półtawska W., *By rodzina była Bogiem silna*, Wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2003.

Uczestnicy Europejskiego Spotkania Studentów w Stalowej Woli - 25.10.2016 roku